๚ นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส๚

นรทกฺขทีปนี

ปาลิโต เยว สทฺธมฺมํ,
ปาลิเตน วเรน จ;
ปาลิเต สุฏฺฐุ ยํ สีลํ,
ปาลิตํ ธมฺม-สุนฺทรํ๚

สมฺมา อารทฺธํ สพฺพ-สมฺปตฺตีนํ,
มูลํ โหตีติ ทฏฺฐพฺพํ๚

วีริยารโพฺภ ภิกฺขเว,
มหโต อตฺถาย สํวตฺตตีติ๚

ตสฺมา วีริยเมว กตฺตพฺพํ,
วีริยวโต หิ อจินฺติตํปิ โหติ๚

ยถา หิ ตจฺฉกานํ สุตฺตํ,
ปมาณํ โหติ;
เอว เมตมฺปิ วิญฺญูนํ๚

สุวิชาโน ภวํ โหติ,
ทุพฺพิชาโน ปราภโว;
ธมฺมกาโม ภวํ โหติ,
ธมฺมเทสฺสี ปราภโว๚

อยํ ธมฺมตาติ อยํ สภาโว,
อยํ นิยาโมติ วุตฺตํ โหติ๚

เย ธมฺมา เหตุปภวา,
เตสํ เหตุํ ตถาคโต๚

รตนตฺตยํ , สนฺตตํ, อหํ วนฺทามิ;
อาจริยํ, โส อหํ, นิจฺจํ นมามิ;
“โหตุ สพฺพํ, มงฺคลํ, มมํ สพฺพธิ”๚

นรทกฺขทีปนี

๚นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส๚

ปณาม

นรทกฺขทีปกสฺส,

นโม สมนฺตจกฺขุโน;
สํสารา วิปฺปมุตฺตสฺส,
สํสารา วิปฺปมุตฺตสฺส,
ส-สทฺธมฺมสฺส สงฺฆิโนฯ

มตฺถนา

๒. ปาลิเตหิ วรุตฺตมํ,
ปาลิตํ สีล-ปารมึ;
ปาเลตุ วรสมฺพุโทฺธ,
ปาลิตํ คนฺถ-การณํฯ

อาสีส

๓. พหุสฺสุโต จ เมธาวี,
สีเลสุ จ สมาหิโต;
เจโตสมถานุยุโตฺต,
อปิ มุทฺธนิ ติฏฺฐตุฯ

อภิยาจก

๔. ธมฺม-สงฺฆํ วนฺทิตฺวาน,
สพฺพ-โลกสฺส นายกํ;
ยาจิโต ติกกฺรป-เถเรน,
มาณเวน จ ธีมตาฯ

๕. อุตฺตานเมว สงฺเขปํ,
นานา-สตฺถ-สุธาริตํ;
นร-ทกฺขํ ลิขิสฺสมิ,
ปสฺสนฺตุ ธีร-มามกาฯ

๖. โกสชฺชํ ภยโต ทิสฺวา,
วีริยญฺชาปิ เขมโต;
อารทฺธวีริยา โหถ;
เอสา พุทฺธานุสาสนีฯ

๗. วีริยวา โข ภิกฺขเว อริยสาวโก,
อกุสลํ ปชหติ, กุสลํ ภาเวติ;
สาวชฺชํ ปชหติ, อนวชฺชํ ภาเวติ,
สุทฺธมตฺตานํ ปริหรตีติฯ

วีริยวโต กึ นาม กมฺมํ น สิชฺฌติ;
ปุริสกาโร นาม น นสฺสติ,
สุเข ปติฏฺฐาเปตีติ ชานามิฯ

๘. ยถา ขิตฺตํ นเภ เลฑฺฑุ,
ธุวํ ปตติ ภูมิยํ;
ตเถว พุทฺธ-เสฏฺฐานํ,
วจนํ ธุว-สสฺสตํฯ

๙. อ-เทฺวชฺฌวจนา พุทฺธา,
อ-โมฆวจนา ชินาฯ

๑๐. สุสฺสุสา ลภเต ปญฺญํ,
อุฏฺฐาตา วินฺทเต ธนํ;
ตสฺมา ปาพึ ครุํ กตฺวา,
อิมํ ปสฺสาหิ โสภณํฯ

๑๑. สุสฺสุสา สุต-พุทฺธินี,
สุตํ ปญฺญาย วฑฺฒนํ;
ปญฺญาย อตฺถํ ชานาติ,
ญาโต อโตฺถ สุขาวโหฯ

๑๒. สตตํชฺฌายนํ วาท,
ปร-ตนฺตวโลกนํ;
สพฺพิชฺชาเจร-เสวาจ,
พุทฺธิ-มติ-กโร คุโณฯ

๑๓. อติ-ทีโฆว นีโฆ หิ,
กุสีโต หีน-วีริโย;
ตสฺมา วีริยํ กตฺวาน,
วิชฺชํ เอสนฺตุ สาธโวฯ

๑๔. สุโปริโส ตาว สิปฺปํ,
อุคฺคเณฺหยฺย ปรํ ธนํ;
คเวเสยฺย ตโต มนฺตํ,
กเถยฺย สจฺจ-ภาสิตํฯ

๑๕. ปถมํ น ปราชเย สิปฺปํ,
ทุตียํ น ปราชเย ธนํ;
ตตียํ น ปราชเย ธนํ,
จตุตฺถมตฺถํ กึ กริสฺสติฯ

๑๖. โสภนฺติ อ-มิลาตานิ,
ปุปฺผานิว ปิลนฺธิตุํ;
ตถา โสภนฺติ ทารกา,
โยพฺพเนเยว สิกฺขิตุํฯ

๑๗. ตสฺมา หเว คุณาธารํ,
ปญฺญา-วฑฺฒนมุตฺตมํ;
สิเกฺขยฺย มติมา โปโส,
ปเตฺถโนฺต หิตมตฺตโนฯ

๑๘. อลํ วายมิตุํ สิเปฺป,
อตฺถ-กาเมน ชนฺตุนา;
กตํ วิชญฺญา วิชฺชาทิ,
วโย เต มา อุปชฺฌคาฯ

๑๙. วิชฺชํ สิเกฺข, จเร สีลํ,
ธีเรน สห สํวเส;
ธนาจเย, กเร กมฺมํ,
ปิยํ วาจญฺจ สํวเทฯ

๒๐. น เตฺวว สุปิตุํ โหติ,
รตฺติ นกฺขตฺต-มาลินี;
ปฏิชคฺคิตุเมเวสา,
รตฺติ โหติ วิชานตํฯ

๒๑. อุฏฺฐาหถ นิสีทถ,
โก อโตฺถ สุปิเตน โว;
สาธุ โข สิปฺป-วิชฺชาหฺวา,
วิชฺชํ สิกฺขถ สนฺตตํฯ

๒๒. อารพฺภถ สทา ปุตฺตา,
พหุสฺสุตํ คเวสิตุํ;
ยสฺมา โลเก สิปฺปวนฺตา,
สพฺพา-ทิสาสุ ปากฏาฯ

๒๓. สกฺยรูปํ ปุเร สนฺตํ,
มยา สิปฺปํ น สิกฺขิตํ;
กิจฺฉา วุตฺติ อ-สิปฺปสฺส,
อิติ ปจฺฉา นุตปฺปติฯ

๒๔. โลกตฺถํ โลก-กมฺมนฺตํ,
อิจฺฉโนฺต ปริเยสิตุํ;
นิจฺจเมว วีริยญฺจ,
อตฺถํ มนฺตญฺช จินฺตเยฯ

๒๕. ธนวา คุณวา โลเก,
สพฺพา-ทิสาย ปากโฏ;
สีลวา ปญฺญวา มโจฺจ,
สพฺพ-โลเกหิ ปูชิโตฯ

๒๖. สชีวติ ยโส ยสฺส,
กิตฺติ ยสฺส สชีวติ;
ยส-กิตฺติ วิหีนสฺส,
ชีวโนฺตปิ มโตปมาฯ

๒๗. สทฺธีธ วิตฺตํ ปุริสสฺส เสฏฺฐํ,
ธโมฺม สุจิโณฺณ สุขมาวหาติ;
สจฺจํ หเว สาทุตรํ รสานํ,
ปญฺญาชีวิํ ชีวิตมาหุ เสฏฺฐนฺติฯ

๒๘. สติมโต สทา ภทฺทํ,
สติมา สุขเมธติ;
สติมโต สุเว เสโยฺย,
เวรา จ ปริมุจฺจติฯ

๒๙. มา โว ขณํ วิราเธถ,
ขณาตีตา หิ โสจเร;
สทเตฺถ วายเมยฺยาถ,
ขโณ โว ปฏิปาทิโตฯ

๓๐. ยถิจฺฉิตํ น ปโปฺปติ,
อ-ผิโย นาวิโกณฺณเว;
ตเถวาวีริโยเปตฺถ,
ตสฺมารเภยฺย สาสนํฯ

๓๑. วายเมเถว ปุริโส,
ยาว อตฺถสฺส นิปฺผทา;
นิปฺผนฺนโสภโณ อโตฺถ,
ขนฺตา ภิโยฺย น วิชฺชติฯ

๓๒. สเมว ญาณ-วายาเม,
สุขาวโห สุ-มงฺคโล;
ญฺเนธิเก ตถา โน หิ,
ทฺวเยน สาธุ สมฺปทาฯ

๓๓. กาย-กมฺมานิ สิชฺฌนฺติ,
วจี-กมฺมานิ วีริยํ;
น หิ กิจฺจานิ จินฺตาหิ,
กเรยฺยาถีธ วายมํฯ

๓๔. ปฏิกเจฺจว กเรยฺย,
ตํ ชญฺญา หิตมตฺตโน;
น สากฏิกจินฺตาย,
มนฺทา ธีโร ปรกฺกเมฯ

๓๕. ถิเรน สก-กเมฺมน,
วฑฺฒติเยว สํ ผลํ;
อ-ถิเรน อลเสน,
กร-กมฺมํ ผลญฺจ โนฯ

๓๖. อาสีเสเถว ปุริโส,
น นิพฺพิเนฺทยฺย ปณฺฑิโต;
ปสฺสามิ โวหํ อตฺตานํ,
ยถา อิจฺฉิํ ตถา อหุฯ

๓๗. อณโณ ญาตีนํ โหติ,
เทวานํ ปิตุนญฺจ โส;
กรํ ปุริส-กิจฺจานิ,
น จ ปจฺฉานุตปฺปติฯ

๓๘. หิโยฺยติ หิยฺยติ โปโส,
กริสฺสามิ ปเรติ โย;
อชฺช กตฺตพฺพ กมฺมํ เสฺว,
โส ตโต ปริหายติฯ

๓๙. โส อ-ปฺปมโตฺต อ-กุโทฺธ,
ตาต กิจฺจานิ การย;
วายามสฺสุ ส-กิเจฺจสุ,
นาลโส วินฺทเต สุขํฯ

๔๐. หีน-ชโจฺจปิ เจ โหติ,
อุฎฺฐาตา ธิติมา นโร;
อาจาร-สีล-สมฺปโนฺน,
นิเส อคฺคีว ภาสติฯ

๔๑. โย ปุเพฺพ กรณียานิ,
ปจฺฉา โส กาตุมิจฺฉติ;
วรุณกฎฺฐภโญฺชว,
ส ปจฺฉา อนุตปฺปติฯ

๔๒. อุฎฺฐานกาลมฺหิ อนุฎฺฐหาโน,
ยุวา พลี อาลสิยํ อุเปโต;
อ-ปุณฺณสงฺกปฺปมโน กุสีโต,
ปญฺญาย มคฺคํ อลโส น วินฺทติฯ

๔๓. ทุเมฺมโธ ปุริโส โลเก,
กุสีโต หีน-วีริโย;
อปฺปสฺสุโต อนาจาโร,
ปริหายติ วุฑฺฒิยาฯ

๔๔. อปฺปสฺสุตายํ ปุริโส,
พลีพโทฺทว ชีรติ;
มํสานิ ตสฺส วฑฺฒนฺติ,
ปญฺญา ตสฺส น วฑฺฒติฯ

๔๕. ยสฺส มนุสฺส-ภูตสฺส,
นตฺถิ โภคา จ สิปฺปกํ;
กึผลํ ตสฺส มานุสฺสํ,
ทฺวิปาทโฎฺฐ หิ โส มิโคฯ

๔๖. โย จ วสฺสสตํ ชีเว,
กุสีโต หีน-วีริโย;
เอกาหํ ชีวิตํ เสโยฺย,
วีริยารพฺภโต ทฬฺหํฯ

๔๗. โย จ ธมฺม-วิภงฺคญฺญู,
กาลุฎฺฐายี อ-ตนฺทิโต;
อนุฎฺฐหติ กาเลน,
ผลํ ตสฺส สมิชฺฌติฯ

๔๘. อ-จริตฺวา พฺรหฺมจริยํ,
อ-ลทฺธา โยพฺพเน ธนํ;
ชิณฺณโกญฺจาว ฌายนฺติ,
ขีณมเจฺฉว ปลฺลเลฯ

๔๙. อ-จริตฺวา พฺรหฺมจริยํ,
อ-ลทฺธา โยพฺพเน ธนํ;
เสนฺตฺติ จาปาติขีณาว,
ปุราณานิ อนุตฺถุนํฯ

๕๐. อปฺปเกนาปิ เมธาวี,
ปาภเตน วิจกฺขโณ;
สมุฏฺฐาเปติ อตฺตานํ,
อณุํ อคฺคิํว สนฺธมํฯ

๕๑. วายาเมเถว ปุริโส,
น นิพฺพิเนฺทยฺย ปณฺฑิโต;
วายามสฺส ผลํ ปสฺส,
ภุตฺตา อมฺพา อนีติหํฯ

๕๒. อนุฏฺฐหํ อ-วายามํ,
สุขํ ยตฺราธิ คจฺฉติ;
สุวิร ตตฺถ คจฺฉาหิ,
มญฺจ ตเตฺถว ปาปยฯ

๕๓. ยตฺถาลโส อนุฏฺฐาตา,
อจฺจนฺตํ สุขเมธติ;
สุวิร ตตฺถ คจฺฉาหิ,
มญฺจ ตฺตเตฺถว ปาปยฯ

๕๔. อธิปฺปาย-ผลํ โลเก,
ธีติมนฺตสฺส สิชฺฌติ;
วีริยเมว กตฺตพฺพํ,
เอตํ พุเทฺธหิ วณฺณิตํฯ

ปญฺญา-นิเทฺทส

๕๕. ปญฺญํ ปถมเมเสหิ,
ปญฺญา-พลํ พหุตฺตมํ;
กุล-ปุตฺต พลํ ปญฺญา,
กึหินาม น สาธฺยติฯ

๕๖. อเนก-สํสยุเจฺฉทิ ,
ปโรกฺขตฺถสฺส ทสฺสกํ;
สพฺพสฺส โลจนํ สตฺถํ,
ยสฺส นตฺถฺยนฺธเมว โสฯ

๕๗. ปญฺญา สุตํ วินิจฺฉินฺทิ,
กิตฺติ-สิโลก-วฑฺฒนี;
ปญฺญาสหิโต นโร อิธ,
อปิ สุขานิวินฺทติฯ

๕๘. สพฺพญฺญุพุทฺธ-ปเจฺจก ,
จตุสจฺจ-สุตา อิติ;
จตุ-พุเทฺธสุ เอโกว,
พหุสฺสุโต นโร ภเวฯ

๕๙. เลขเฉโก วาจเฉโก,
คนฺถเฉโก สฺวาจโก;
วิธายกเฉโก สูโร,
นิทฺทุโกฺขว สกมฺมนิฯ

๖๐. ปญฺญา หิ เสฏฺฐา กุสลา วทนฺติ,
นกฺขตฺต-ราชาริว ตารกานํ;
สีลํ สิรีจาปิ สตญฺจ ธโมฺม,
อนฺวายิกา ปญฺญาวโต ภวนฺติฯ

๖๑. เสเวถ พุเทฺธ นิปุเณ พหุสฺสุเตฺต,
อุคฺคาหโก จ ปริปุจฺฉโก;
สุเณยฺย สกฺกจฺจํ สุภาสิตานิ,
เอวํ กโร ปญฺญวา โหติ มโจฺจฯ

๖๒. วเยน ยส-ปุจฺฉาหิ,
ติฏฺฐ-วาเสน โยนิโส;
สากจฺฉา เสฺนหสํเสวา,
ปติรูป-วาเสนจฯ

๖๓. เอตานิ อฏฺฐฐานานิ,
พุทฺธิ-วิสท-การณา;

เยสํ เอตานิ สโมฺภนฺติ,
เตสํ พุทฺธิ ปภิชฺชติฯ

๖๔. จตฺตาโรเม ภิกฺขเว ธมฺมา ปญฺญาวุทฺธิยา สํวตฺตนฺติฯ กตเม จตฺตาโรฯ สปฺปุริสสํเสโว สทฺธมฺมสวนํ โยนิโส มนสิกาโร ธมฺมานุธมฺม-ปฏิปตฺติฯ อิเม โข ภิกฺขเว จตฺตาโร ธมฺมา ปญฺญา-วุทฺธิยา สํวตฺตนฺตีตฺติฯ

๖๕. จกฺขุปสาท-สมฺปโนฺน ,
อจฺฉิมนฺตญฺจ ปสฺสติ;
อนฺธํ กาณํ สุ-ปสฺสนฺตํ,
อโนฺธ สพฺพํ น ปสฺสติฯ

๖๖. ปสฺสตฺติ ปโสฺส ปสฺสนฺตํ,
อ-ปสฺสนฺตญฺจ ปสฺสติ;
อ-ปสฺสโนฺต อ-ปสฺสนฺตํ,
ปสฺสนฺตญฺจ น ปสฺสติฯ

๖๗. ปากฏํ อ-ปฏิจฺฉนฺนํ,
รูปํ ปสาท-จกฺขุนา;
นาญฺญํ ปสฺสตฺติ สพฺพํปิ,
ตถโต ญาณ-จกฺขุนาฯ

๖๘. สุชนาสุชนา สเพฺพ,
คุเณนาปิ วิเวกิโน;
วิเวกํ น สมายนฺติ,
อ-วิเวกีชนนฺติเกฯ

๖๙. โย จ อุปฺปติตํ อตฺถํ,
น ขิปฺปมนุพุชฺฌติ;
อ-มิตฺตวสมเนฺวติ,
ปจฺฉา จ อนุตปฺปติฯ

๗๐. เอวํ มหิทฺธิกา ปญฺญา,
นิปุณา สาธุจินฺตินี;
ทิฏฺฐธมฺม-หิตตฺถาย,
สมฺปราย-สุขาย วาฯ

๗๑. ตํ พลานํ พลํ เสฏฺฐ,
อคฺค ปญฺญาพลํ พลํ;
ปญฺญาพเลนุปตฺถโทฺธ,
เอตฺถํ วินฺทติ ปณฺฑิโตฺตฯ

๗๒. เยน ญาเณน พุชฺฌนฺติ,
อริยา กต-กิจฺจตํ;
ตํ ญาณ-รตนํ ลทฺธํ,

วายาเมถ ชิโนรสาฯ

๗๓. ปญฺญารตนมาลสฺส ,
น จิรํ วตฺตเต ภโว;
ขิปฺปํ ทเสฺสติ อมตํ,
น จ โส โรจเต ภเวฯ

๗๔. ปมาทมนุยุญฺชนฺติ ,
พาลา ทุเมฺมธิโน ชนา;
อปฺปมาทญฺจ เมธาวี,
ธนํ เสฏฺฐํว รกฺขติฯ

๗๕. ธน-ปุญฺญ-ธี-ลาเภน ,
กาลํ ขิยฺยติ ปณฺฑิโต;
กีฬเนน จ ทุเมฺมโธ,
นิทฺทาย กลเหน วาฯ

๗๖. ปมาทํ อปฺปมาเทน,
ยทา นูทติ ปณฺฑิโต;
ปญฺญาปาสาท-มารุยฺห,
อ-โสโก โสกินิํ ปชํ,
ปพฺพตโฏฐว ภูมเฏฺฐ,
ธีโร พาเล อเวกฺขติฯ

๗๗. นตฺติ อตฺตสมํ เปมํ,
นตฺถิ ธญฺญสมํ ธนํ;
นตฺถิ ปญฺญาสมา อาภา,
วุฏฺฐิ เว ปรมา สราฯ

๗๘. ทิเฏฺฐ ธเมฺม จ โย อโตฺถ,
โย จโตฺถ สมฺปรายิโก;
อตฺถาภิสมยา ธีโร,
ปณฺฑิโตติ ปวุจฺจติฯ

๗๙. น เตน ปณฺฑิโต โหติ,
ยาวตา พหุ ภาสติ;
เขมี อ-เวรี อ-ภโย,
ปณฺฑิโตตฺติ ปวุจฺจติฯ

๘๐. ยมฺหิ สจฺจญฺจ ธโมฺม จ,
อ-หิํสา สํยโม ทโม;
ส เว วนฺตมโล ธีโร,
เถโร อิติ ปวุจฺจตฺติฯ

๘๑. สก-คุณํ สก-โทสํ,

โย ชานาติ สปณฺฑิโต;
ปร-คุณํ ปร-โทสํ,
โย ชานาติ สปณฺฑิโตฯ

๘๒. สติ-วีริย-ปญฺญาย ,
โย กโรติ อิริยาปเถ;
โส ปณฺฑิโต หเว ภเว,
อุภยตฺถ-ปริคฺคโหฯ

๘๓. กตญฺญู วิชฺชา-สมฺปนฺโน,
ชาติมา ธนวา หเว;
โส วิจารณ-สีโล จ,
นิทฺทุกฺข ปณฺฑิโต ภเวฯ

สเพฺพ กมฺมสฺสกา สตฺตา,
กมฺมํ สเตฺต วิภชฺชติฯ

๘๔. โย ปสฺสติ ปจฺจกฺขตฺถํ,
โย จ สํสารตฺถํ เตสุ;
ปจฺฉิโมว ปูชนีโย,
อุภยตฺถ-สุทิฎฺฐตฺตาฯ

๘๕. อเปฺปน อนวเชฺชน,
สนฺตุโฎฺฐ สุลเภน จ;
มตฺตญฺญู สุภโร หุตฺวา,
จเรยฺย ปณฺฑิโต นโรฯ

๘๖. อตฺตานเมว ปฐมํ,
ปติรูเป นิเวสเย;
อถญฺญมนุสาเสยฺย,
น กิลิเสฺสยฺย ปณฺฑิโตฯ

๘๗. อุตฺตม-ปริสาย เว,
อุตฺตฺตมํ วาจมุตฺตโม;
ภเณยฺยาเขป-วิตฺถารํ,
สา อนคฺฆยา โลกตฺตเยฯ

๘๘. ปณฺฑิตสฺส สุภาสิตฺตํ,
ปณฺฑิโตว สุชานิยา;
ทุเมฺมโธ ตํ น ชานาติ,
ธีโร ธีรํ มมายติฯ

๘๙. เยน เกนจิ วเณฺณน,
ปโร ลภติ รูปฺปนํ;
อโตฺถ วาจาย เจ โหติ,

ตํ น ภาเสยฺย ปณฺฑิโตฯ

๙๐. ภุญฺชนตฺถํ กถนตฺถํ,
มุขํ โหตีตฺติ โน วเท;
ยํวา ตํวา มุขารุฬฺหํ,
วจนํ ปณฺฑิโต นโรฯ

๙๑. ปร-สตฺติโตฺต ส-สตฺติํ,
ทุชฺชาโน หิ นโร มิเต;
เจ ชาเน สก-สตฺติํจ,
กา กถา ปร-สตฺติยาฯ

๙๒. กตฺต-คุณํ ปเรสํ โย,
ปฏิกโรติ ปณฺฑิโต;
ชานาติ โส อาจิกฺขติ,
น พาโล คุณ-มามโกฯ

๙๓. ปภูตํ เนว กาตพฺพํ,
ภวิสฺสํ เนว จินฺตเย;
วตฺตมาเนน กาเลน,
วิจรนฺติ วิจกฺขณาฯ

๙๔. ธเมฺมสุ สติ อิจฺฉิตา,
รเสสุ โลณมิจฺฉิตํ;
ราช-กิเจฺจสุ อมจฺจํ,
สพฺพ-ฐาเนสุ ปณฺฑิตํฯ

๙๕. ขตฺติโย เสโฎฺฐ ชเน ตสฺมิํ,
เย โคตฺตปฏิสาริโน;
วิชฺชา-จรณ-สมฺปโนฺน,
โส เสโฎฺฐ เทว-มานุเสฯ

๙๖. สมฺพุโทฺธ ทฺวิปทํ เสโฎฺฐ,
อาชานีโย จตุปฺปทํ;
สุสฺสูสา เสฎฺฐา ภริยานํ,
โย จ ปุตฺตานมสฺสโวฯ

๙๗. สาตฺถโก จ อ-สโมฺมโห,
สปฺปาโย โคจโร ตถา;
จตฺตาริมานิ สิเกฺขยฺยุํ,
สมฺปชญฺญาภิวฑฺฒกาฯ

๙๘. ปญฺญญฺจ โข อ-สุสฺสุสํ,
น โกจิ อธิคจฺฉติ;
พหุสฺสุตํ อนาคมฺม,

ธมฺมฏฺฐํ อ-วินิพฺภชํฯ

๙๙. อธิปฺปาโย สุทุโพฺพโธ,
ยสฺมา วิชฺชติ ปาฬิยํ;
ตสฺมา อุปฏฺฐหํ คเณฺห,
ครุํ ครุมตํ วิทูฯ

จาริตฺต-นิเทฺทส

๑๐๐ อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ,
โก หิ นาโถ ปโร สิยา;
อตฺตนา หิ สุทเนฺตน,
นาถํ ลภติ ทุลฺลภํฯ

๑๐๑ อตฺตานเญฺจ ปิยํ ชญฺญา,
รเกฺขยฺย นํ สุรกฺขิตํ;
ติณฺณมญฺญตรํ ยามํ,
ปฏิชเคฺคยฺย ปณฺฑิโตฯ

๑๐๒ อตฺตนา กุรุเต ลกฺขิํ,
อ-ลกฺขิํ กุรุเตตฺตนา;
น หิ ลกฺขิํ อ-ลกฺขิํ วา,
อโญฺญ อญฺญสฺส การโกฯ

๑๐๓ น ปีฬิตา อตฺต-ทุเกฺขน ธีรา,
สุขปฺผลํ กมฺมํ ปริจฺจชนฺติ;
สโมฺมหิตาวาปิ สุเขน มตฺตา,
น ปาป-กมฺมญฺจ สมาจรนฺติฯ

๑๐๔ โย เนว นินฺทํ นปฺปสํสํ,
อาทิยติ ครหํ โนปิ ปูชํ;
สิรีจ ลกฺขีจ อเปติ ตมฺหา,
อาโป สุวุฎฺฐีว ยถา ถลมฺหาฯ

๑๐๕ สาธุ ธมฺมรุจิ ราชา,
สาธุ ปญฺญาณวา นโร;
สาธุ มิตฺตานม-ทุทฺโพฺภ,
ปาปสฺส อ-กรํ สุขํฯ

๑๐๖ กลฺยาณการี กลฺยาณํ,
ปาปการี จ ปาปกํ;
ยาทิสํ วปเตฺต พีชํ,
ตาทิสํ วหเต ผลํฯ

๑๐๗ ชีวํ ปญฺญาย รเกฺขยฺย,
ธนํ กเมฺมน รกฺขเย;
เอวํ หฺยโรโค สุขิโต,
โปราณก-วโจ อิทํฯ

๑๐๘ อนุปุเพฺพน เมธาวี,
โถกํ โถกํ ขเณ ขเณ;

กมฺมาโร รชตเสฺสว,
นิทฺทเม มลมตฺตโนฯ

๑๐๙ วาจานุรกฺขี มนสา สุสํวุโต,
กาเยน จ นากุสลํ กยิรา;
เอเตตโย กมฺมปเถวิโสธเย,
อาราธเย มคฺคมิสิ-ปฺปเวทิตํฯ

๑๑๐ อ-สเนฺต โนปเสเวยฺย,
สเนฺต เสเวยฺย ปณฺฑิโต;
อ-สโนฺต นิรยํ ยนฺติ,
สโนฺต ปาเปนฺติ สุคฺคติํฯ

๑๑๑ อ-กโรโนฺตปิ เจ ปาปํ,
กโรนฺตํ มุปเสวติ;
สงฺกิโย โหติ ปาปสฺมิํ,
อ-วโณฺณ จสฺส รูหติฯ

๑๑๒ สงฺฆาคโต อนิเฏฺฐหิ,
อโมฺพปิ มธุรปฺผโล;
ติตฺตปฺโพฺพว ปา เอว,
มนุโสฺส ตุ ส-ชีวโกฯ

๑๑๓ นิหีน-เสวิโต โปโส,
นิหียติ จ สพฺพทา;
กทาจิ น จ หาเยถ,
ตุลฺยเสวีปิ อตฺตนาฯ

๑๑๔ วณฺณ-คนฺธ-รโสเปโต ,
อโมฺพยํ อหุวา ปุเร;
ตเมว ปูชํ ลภมาโน;
เกนโมฺพ กฏุกปฺผโลฯ

๑๑๕ ปุจิมนฺท-ปริวาโร ,
อโมฺพ เต ทธิวาหน;
มูลํ มูเลน สํสฏฺฐํ,
สาขา สาขํ นิเสวเร;
อสาตฺต-สนฺนิวาเสน,
เตนโมฺพ กฏุกปฺผโลฯ

๑๑๖ ปาโมกฺข-ภชนํ ขิปฺปํ,
อตฺถ-กาโม สุ-วุฑฺฒิยํ;
ภเช อุตฺตริ อตฺตนา,
ตสฺมา อุเทติ ปณฺฑิโตฯ

๑๑๗. ปาโจ กญฺจน-สํสคฺคา,
ธเตฺต มาร-กติํ ชุติํ;
ตถา สํสนฺนิธาเนน,
มูโฬฺห ยาติ ปวีณตํฯ

๑๑๘. กีโฏปิ สุมโน-สงฺคา,
อาโรหติ สตํ สิโร;
อสฺมาปิ ยาติ เทวตฺวํ,
มหพฺภิ สุปฺปติฏฺฐิโตฯ

๑๑๙. สพฺภิเรว สมาเสถ,
สพฺภิ กุเพฺพถ สนฺธวํ;
สตํ สทฺธมฺมมญฺญาย,
ปญฺญํ ลภติ นาญฺญโตฯ

๑๒๐. สพฺภิเรว สมาเสถ,
สพฺภิ กุเพฺพถ สนฺธวํ;
สตํ สทฺธมฺมมญฺญาย,
สพฺพ-ทุกฺขา ปมุจฺจตฺติฯ

๑๒๑. สกึเทว กุลปุตฺต,
สพฺภิ โหติ สมาคโม;
สา นํ สงฺคติ ปาเลติ,
นาสพฺภิ พหุ สงฺคโมฯ

๑๒๒. เสโยฺย อ-มิโตฺต เมธาวี,
ยเญฺจ พาลานุกมฺปโกฯ

๑๒๓. สีลวนฺตํ ปญฺญวนฺตํ,
ทิวา นิสฺสย-ทายกํ;
พหุสฺสุตํ คเวสโนฺต,
ภเชยฺย อตฺถ-มามโกฯ

๑๒๔. ปาป-มิเตฺต วิวเชฺชตฺวา,
ภเชยฺยุตฺตม-ปุคฺคลํ;
โอวาเท จสฺส ติเฏฺฐยฺย,
ปเตฺถโนฺต อ-จลํ สุขํฯ

๑๒๕. น ภเช ปาปเก มิเตฺต,
น ภเช ปุริสาธเม;
ภเชถ มิเตฺต กลฺยาเณ,
ภเชถ ปุริสุตฺตเมฯ

๑๒๖. อนวชฺชํ มุขโมฺพช,
มนวชฺชา จ ภารตี;

อลงฺกตาว โสภเนฺต,
กึสุ เต นิรลงฺกตาฯ

๑๒๗. น หิ วเณฺณน สมฺปนฺนา,
มญฺชุกา ปิย-ทสฺสินา;
ขรา วาจา ปิยา โหติ,
อสฺมิํ โลเก ปรมฺหิ จฯ

๑๒๘. นนุ ปสฺสสิมํ กาฬิํ,
ทุพฺพณฺณํ ติลกาหตํ;
โกลิลํ สณฺห-วาเจน,
พหูนํ ปาณินํ ปิยํฯ

๑๒๙. ตสฺมา สขิล-วาจาย,
มนฺต-ภาณี อนุทฺธโต;
อตฺถํ ธมฺมญฺจ ทีเปติ,
มธุรํ ตสฺส ภาสิตํฯ

๑๓๐. ตเมว วาจํ ภาเสยฺย,
ยา สตฺตานํ น ตาปเย;
ปเร จ น วิหิํเสยฺย,
สา เว วาจา สุภาสิตาฯ

๑๓๑. ปิยํ วาจํว ภาเสยฺย,
ยา วาจา ปฏินนฺทิตา;
ยํ อนาทาย ปาปานิ;
ปเรสํ ภาสเต ปิยํฯ

๑๓๒. สจฺจํ เว อมตา วาจา,
เอส ธโมฺม สนนฺตโน;
สเจฺจ อเตฺถ จ ธเมฺม จ,
อาหุ สโนฺต ปติฏฺฐิตาฯ

๑๓๓. สุภาสิตญฺจ ธมฺมญฺจ,
ปิยญฺจ สจฺจเมว จ;
จตุ-อเงฺคหิ สมฺปนฺนํ,
วาจํ ภาเสยฺย ปณฺฑิโตฯ

๑๓๔. มนาปเมว ภาเสยฺย,
นามนาปํ กุทาจนํ;
มนาปํ ภาสมานสฺส,
สิทฺธํ ปิโยสธํ ภเวฯ

๑๓๕. ยํ วเทยฺย ตํ กเรยฺย,
ยํ น วเท น ตํ กเร;

อ-กโรนฺตํ ภาสมานํ,
ปริชานนฺติ ปณฺฑิตาฯ

๑๓๖ รฺโหวาทํ น ภาเสยฺย,
น สมฺมุขา ขิณํ ภเณ;
อ-ตรมาโนว ภเณยฺย,
ตรมาโนว โน ภเณฯ

๑๓๗ มาโวจ ผรุสํ กิญฺจิ,
วุตฺตา ปฏิวเทยฺยุํ ตํ;
ทุกฺขา หิ สารมฺภกถา,
ปฏิทณฺฑา ผุเสยฺยุํ ตํฯ

๑๓๘ สก-ยุตฺตํ กเร กมฺมํ,
สก-ยุตฺตํ วจึ ภเณ;
อ-ยุตฺตเก ธนํ นฏฺฐํ,
อ-ยุเตฺต ชีวิตํ ขเยฯ

๑๓๙ เย วุฑฺฒมปจายนฺติ,
นรา ธมฺมสฺส ธกาวิทา;
ทิเฏฺฐ ธเมฺมว ปาสํสา,
สมฺปราเย จ สุคฺคตึฯ

๑๔๐ โปรี-กถํ-ว ภาเสยฺย,
ยุตฺตา กถา หิ ปูริโน;
ภาติ-มตฺตญฺจ ภาตาติ,
ปิตุ-มตฺตํ ปิตา อิติฯ

๑๔๑ ทานญฺจ ปิย-วชฺชญฺจ,
อตฺถ-จริยา จ ยา อิธ;
สมานตฺตตา ธเมฺมสุ,
ตตฺถ ตตฺถ ยถารหํฯ

๑๔๒ สกึ วทนฺติ ราชาโน,
สกึ สมณ-พฺราหฺมณา;
สกึว ปุริสา โลเก,
เอสธโมฺม สนนฺตโนฯ

๑๔๓ เอก-วาจํว เทฺววาจํ,
ภเณยฺย อนุกมฺปโก;
ตทุตฺตริ น ภาเสยฺย,
ทาโสวยฺยสฺส สนฺติเกฯ

๑๔๔ ตฺเสฺสว เตน ปาปิโย,
โย กุทฺธํ ปฏิกุชฺฌตฺติ;

กุทฺธํ อ-ปฏิกุชฺฌโนฺต,
สงฺคามํ เชติ ทุชฺชยํฯ

๑๔๕ อภินฺนมตฺถํ จรติ,
อตฺตโน จ ปรสฺส จ;
ปรํ สํกุปิตํ ญตฺวา,
โย สโต อุปสมฺมติฯ

อตฺตานํ รกฺขโนฺต ปรํ รกฺขติ,
ปรํ รกฺขโนฺต อตฺตานํ รกฺขติฯ

๑๔๖ สีล-สมาธิ-ปญฺญานํ ,
ขนฺตี ปธาน-การณํ;
สเพฺพปิ กุสลา ธมฺมา,
ขนฺตฺยายตฺตาว วฑฺฒเรฯ

๑๔๗ ขมา-ขคฺค-กเรตสฺส ,
ทุชฺชโน กึ กริสฺสติ;
อ-ติเณ ปติโต วหฺนิ,
สยเมวูปสมฺมติฯ

๑๔๘ สุสฺสุสา สวณเญฺจว,
คหณํ ธารณํ ตถา;
อุหาโปหตฺถวิญฺญาณํ,
ตตฺว-ญฺญาณญฺจธีคุณํฯ

๑๔๙ ขเสฺสเต จตฺโร ธมฺมา,
อตฺถิ โปเสสุ ปณฺฑิต;
สจฺจํ ธโมฺม ธีติ จาโค,
ทิฏฺฐํ โส อติวตฺตติฯ

๑๕๐ เวโชฺช ปุโรหิโต มนฺตี,
เวทโญฺญตฺร จตุตฺถโก;
ปภาต-กาเล ทฏฺฐพฺพา,
นิจฺจํ สฺว-สีริมิจฺฉตาฯ

๑๕๑ มิตฺตานํ สนฺติกํ คเจฺฉ,
กาเล น รตฺติยํ กิสํ;
เจ พหุํ ภิเชฺช จินิตฺวา,
ตํ มิเตฺตสุ สมากเรฯ

๑๕๒ น ปเรสํ วิโลมานิ,
น ปเรสํ กตากตํ;
อตฺตโนว อเวเกฺขยฺย,
กตานิ อ-กตานิ จฯ

๑๕๓. เทส-ชาติ-ปุเพฺพ-จรา ,
อนฺ-จรา ชโน กเร;
ปเรสํ เวธกํ มายํ,
ตํ ชานิตฺวา สขํ กเรฯ

๑๕๔. ปุริตฺตํ ทารุมารุยฺห,
ยถา สีเท มหณฺณเว;
เอวํ กุสีตมาคมฺม,
สาธุ-ชีวีปิ สีทติ;
ตสฺมา ตํ ปริวเชฺชยฺย,
กุสีตํ หีน-วีริยํฯ

๑๕๕. อลสญฺจ ปมาโท จ,
อนุฏฺฐานํ อ-สํยโม;
นิทฺทา ตนฺทิ จ เต ฉิเทฺท,
สพฺพโส ตํ วิวชฺชเยฯ

๑๕๖. วเชยฺย ทุมฺมิตฺตํ พาลํ,
อาสีวิสํว มาณโว;
ภเณฺชยฺย ปาปกํ กมฺมํ,
นฬาคารํว กุญฺชโรฯ

๑๕๗. น หิ อญฺญญฺญ-จิตฺตานํ,
อิตฺถีนํ ปุริสาน วา;
นานาวีกตฺวา สํสคฺคํ,
ตาทิสํ ปิจ นาสฺมเสฯ

๑๕๘. นาสฺมเส กต-ปาปมฺหิ,
นาสฺมเส อลิก-วาทิเน;
นาสฺมเต อตฺตตฺถปญฺญมฺหิ,
อตฺต-สเนฺตปิ นาสฺมเตฯ

๑๕๙. มตาสนํ กุญฺชรํ กณฺห-สปฺปํ,
มุทฺธา-ภิสิตฺตํ ปมทา จ สพฺพา;
เอเต นโร นิจฺจสโต ภเชถ,
เตสํ หเว ทุพฺพิทู สพฺพ-ภาโวฯ

๑๖๐. อิตฺถีนํ ทุชฺชนาน-ญฺจ,
วิสฺสาโส โน-ป ปชฺชเต;
วิเส สิงฺคิมฺหิ นทิยํ,
โรเค ราช-กุลมฺหิ จฯ

๑๖๑. อิตฺถิ-ธุโตฺต สุรา-ธุโตฺต,
อกฺข-ธุโตฺต จ โย นโร;

ลทฺธํ ลทฺธํ วินาเสติ,
ตํ ปราภวโต มุขํฯ

๑๖๒. ปาป-มิโตฺต ปาป-สโข,
ปาป-อาจาร โคจโร;
อสฺมา โลกา ปรมฺหา จ,
อุภยา ธํสเต นโรฯ

๑๖๓. มเจฺฉเรน ยสํ หตํ,
กุปฺปเนน คุโณ หโต;
กูเฏน นสฺสเต สจฺจํ,
ขุเทฺทน ธมฺม-รกฺขนํฯ

๑๖๔. อกฺข-เทวี ธนานิ จ,
วินาโส โหติ อาปทา;
ฐิติ หตา ปมาโท จ,
ทฺวิธํ ภิกฺขุญฺจ นสฺสติฯ

๑๖๕. ปสุเญฺญน กุลํ หตํ,
มาเนน หิตมตฺตโน;
ทุจฺจริเตน มานุโส,
ทลิทฺทายาทโร หโตฯ

๑๖๖. อ-มานนา ยตฺถ สิยา,
สนฺตานํปิ วิมานนา;
หีน-สมฺมานนาวาปิ,
น ตตฺถ วสตึ วเสฯ

๑๖๗. ยตฺถาลโส จ ทโกฺข จ,
สูโร ภีรุ จ ปูชิยา;
น ตตฺถ สโนฺต วสนฺติ,
อ-วิเสส-กเร นเรฯ

๑๖๘. โน เจ อสฺส สกา-พุทฺธิ,
วินโย วา สุ-สิกฺขิโต;
วเน อนฺธ-มหึโสว,
จเรยฺย พหุโก ชโนฯ

๑๖๙. ผลํ เว กทลึ หนฺติ,
ผลํ เวฬุํ ผลํ นฬํ;
สกฺกาโร กา-ปุริสํ หนฺติ,
คโพฺภ อสฺสตรึ ยถาฯ

๑๗๐. วชฺชญฺจ วชฺชโต ญตฺวา,
อ-วชฺชญฺจ อ-วชฺชโต;

สมฺมาทิฏฺฐิ-สมาทานา,
สตฺตา คจฺฉนฺตุ สุคฺคตึฯ

ฆราวาส-นิเทฺทส

๑๗๑. ทุกฺขํ คหพฺพตํ สาธุ,
สํวิภชฺชญฺจ โภชนํ;
อ-หาโส อตฺถ-โลเภสุ,
อตฺถ-พฺยาปตฺติ อพฺยโถฯ

๑๗๒. โยธ สีตญฺจ อุณฺหญฺจ,
ติณา ภิโยฺย น มญฺญติ;
กรํ ปุริส-กิจฺจานิ,
โส สุขา น วิหายติฯ

๑๗๓. ปณฺฑิโต สีล-สมฺปนฺโน,
สณฺหา จ ปฏิภานวา;
นิวาต-วุตฺติ อตฺถทฺโธ,
ตาทิโส ลภเต ยสํฯ

๑๗๔. อุฏฺฐานโก อนลโส,
อาปทาสุ น เวธติ;
อจฺฉินฺนวุตฺติ เมธาวี,
ตาทิโส ลภเต ยสํฯ

๑๗๕. สงฺคาหโก มิตฺต-กโร,
วทญฺญู วีตฺต-มจฺฉโร;
เนตา วิ-เนตา อนุ-เนตา,
ตาทิโส ลภเต ยสํฯ

๑๗๖. อุฏฺฐานวโก สตีมโต,
สุจิ-กมฺมสฺส นิสมฺมการิโน;
สญฺญตสฺส ธมฺม-ชีวิโน,
อ-ปฺปมตฺตสฺส ยโสภิ-วฑฺฒติฯ

๑๗๗. เทวว ตาต ปทากานิ,
ยตฺถ สพฺพํ ปติฏฺฐิตํ;
อ-ลทฺธสฺส จ โย ลาโภ,
ลทฺธสฺส อนุรกฺขณาฯ

๑๗๘. จตุธา วิภเช โภเค,
ปณฺฑิโต ฆรมาวสํ;
เอเกน โภคํ ภุเญฺชยฺย,
ทฺวีหิ กมฺมํ ปโยชเย;
จตุตฺถญฺจ นิธาเปยฺย,
อาปทาสุ ภวิสฺสติฯ

๑๗๙.ธญฺชนานํ ขยํ ทิสฺวา,
อุปจิกานญฺจ อาจยํ;
มธูนญฺจ สมาหารํ,
ปณฺฑิโตฺต ฆรมาวเสฯ

๑๘๐.วิภวํ รกฺขโต ลทฺธํ,
ปริหานิ น วิชฺชติ;
อารกฺขมฺหิ อ-สนฺตมฺหิ,
ลทฺธํ ลทฺธํ วินสฺสติฯ

๑๘๑.ปญฺญา นตฺถิ ธนํ นตฺถิ,
ยสฺส โลเก น วินฺทติ;
ปุตฺต-ทารา น ปียนฺติ,
ตสฺส มิตฺตํ สุขาวหํฯ

๑๘๒.ฉตฺตาโร จ เวทิตพฺพา,
มิตฺตา เจว สุหทา จ;
อุปกาโร สุหโทปิ,
สมาน-สุข-ทุกฺข จ;
อตฺถกฺขายีนุกมฺปโก,
ตถา มิโตฺต เวทิตโพฺพฯ

๑๘๓.โภคา นฏฺฐาน ชิเณฺณน,
อ-มิเตน จ โภชเน;
น ติฏฺฐนฺติ จิรํ ทิสฺวา,
ตํ ปณฺฑิโต ฆเร วเสฯ

๑๘๔.อติ-สีตํ อติ-อุณฺหํ,
อติ-สายมิทํ อหุ;
อิติ วิสฺสฏฺฐ-กมฺมเนฺตฺต,
อตฺถา อเจฺจนฺติ มาณเวฯ

๑๘๕.น ทิวา สุปฺป-สีเลน,
รตฺตินฏฺฐานเทสฺสินา;
นิจฺจํ มเตฺตน โสเณฺฑน,
สกฺกา อาวสิตุํ ฆรํฯ

๑๘๖.หนนฺติ โภคา ทุเมฺมธํ,
โน เจ ปาร-คเวสิโน;
โภค-ตณฺหาย ทุเมฺมโธ,
หนฺติ อเญฺญว อตฺตนํฯ

๑๘๗.ทุชฺชีวิตมชีวิมฺหา ,
เยสํ โน น ททามเส;

วิชฺชมาเนสุ โภเคสุ,
ทีปํ นา กมฺห มตฺตโนฯ

๑๘๘ สฏฺฐิ-วสฺส-สหสฺสานิ ,
ปริปุณฺณานิ สพฺพโส;
นิรเย ปจฺจมานานํ,
กทา อโนฺต ภวิสฺสติฯ

๑๘๙ นตฺถิ อโนฺต กุโต อโนฺต,
น อโนฺต ปติทิสฺสติ;
ตทา หิ ปกตํ ปาปํ,
มม ตุยฺหเญฺจ มาริสา;

๑๙๐ โสหํ นูน อิโต คนฺตา,
โยนิ ลทฺธาน มานุสํ;
วทญฺญู สีล-สมฺปโนฺน,
กาหามิ กุสลํ พหุํฯ

๑๙๑ มา คิเชฺฌ ปจฺจเย มโจฺจ,
พหุ-โทสา หิ ปจฺจยา;
จรโนฺต ปจฺจเย ญายา,
อุภยตฺถาปิ วฑฺฒติฯ

๑๙๒ อ-ลทฺธา วิตฺตํ ตปฺปติ,
ปุเพฺพ อ-สมุทานิตํ;
น ปุเพฺพ ธนเมสิสฺสํ,
อิติ ปจฺฉานุตปฺปติฯ

๑๙๓ กูฏเวที ปุเร อาสึ,
ปิสุโณ ปิฏฺฐิ-มํสิโก;
จโณฺฑ จ ผรุโส จาปิ,
อิติ ปจฺฉานุตปฺปติฯ

๑๙๔ ปาณาติปาตี ปุเร อาสึ,
ลุโทฺท จาปิ อนริโย;
ภูตานํ นานุกมฺปิยํ,
อิติ ปจฺฉานุตปฺปติฯ

๑๙๕ พหูสุ วต สนฺตีสุ,
อนาปาทาสุ อิตฺถิสุ;
ปร-ทารํ อเสวิสฺสํ,
อิติ ปจฺฉานุตปฺปติฯ

๑๙๖ พหุมฺหิ ตว สนฺตมฺหิ,
อนฺน-ปาเน อุปฏฺฐิเต;

น ปุเพฺพ อทฺทํ ทานํ,
อิติ ปจฺฉานุตปฺปติฯ

๑๙๗. มาตรํ ปิตรญฺจาปิ,
ชิณฺณกํ คต-โยพฺพนํ;
ปหุ สนฺโต น โปสิสฺสํ,
อิติ ปจฺฉานุตปฺปติฯ

๑๙๘. อาจริยมนุสตฺถารํ ,
สพฺพ-กาม-รสาหรํ;
ปิตรํ อติมญฺญิสฺสํ,
อิติ ปจฺฉานุตปฺปติฯ

๑๙๙. สมเณ พฺราหฺมเณ จาปิ,
สีลวนฺเต พหุสฺสุเต;
น ปุเพฺพ ปยิรุปาสิสฺสํ,
อิติ ปจฺฉานุตปฺปติฯ

๒๐๐. สาธุ โหติ ตโป จิโณฺณ,
สนฺโต จ ปยิรุปาสิโต;
น ปุเพฺพว ตโปจิโณฺณ,
อิติ ปจฺฉานุตปฺปติฯ

๒๐๑. โย จ เอตานิ ฐานานิ,
โยนิโส ปฏิปชฺชติ;
กรํ ปุริส-กิจฺจานิ,
ส ปจฺฉา นานุตปฺปติฯ

๒๐๒. น สาธารณ-ทารสฺส,
น ภุเญฺช สาธุเมกโก;
น เสเว โลกายติกํ,
เนตํ ปญฺญาย วฑฺฒนํฯ

๒๐๓. สีลวา วตฺต-สมฺปโนฺน,
อ-ปฺปมโตฺต วิจกฺขโณ;
นิวาตฺต-วุตฺติ อตฺถโทฺธ,
สุรโต สขิโต มุทุฯ

๒๐๔. สงฺคเหตา จ มิตฺตานํ,
สํวิภาคี วีธานวา;
ตเปฺปยฺย อนฺน-ปาเนน,
สทา สมณ-พฺราหฺมเณฯ

๒๐๕. ธมฺม-กาโม สุตา-ธาโร,
ภเวยฺย ปริปุจฺฉโก;

สกฺกจฺจํ ปยิรุปาเสยฺย,
สีลวเนฺต พหุสฺสุเตฺตฯ

๒๐๖ ฆรมาวสมานสฺส ,
คหฎฺฐสฺส สกํ ฆรํ;
เขมา วุตฺติ สิยา เอวํ,
เอวํ นุ อสฺส สงฺคโหฯ

๒๐๗ อ-พฺยปโชฺช สิยา เอวํ,
สจฺจ-วาที จ มาณโว;
อสฺมา โลกา ปรํ โลกํ,
เอวํ เปจฺจ น โสจติฯ

๒๐๘ สุขา มเตฺตยฺยตา โลเก,
อโถ เปเตฺตยฺยตา สุขา;
สุขา สามญฺญตา โลเก,
อโถ พฺรหฺมญฺญตา สุขาฯ

๒๐๙ ปถวี เวฬุกํ ปตฺตํ,
จกฺกวาฬํ สุจิปฺผลํ;
สิเนรุ วมฺมิโก ขุโทฺท,
สมุโทฺท ปาติโก ยถาฯ

๒๑๐ พฺรหฺมาติ มาตา-ปิตโร,
ปุพฺพาจริยาติ วุจฺจเร;
อาหุเนยฺยา จ ปุตฺตานํ,
ปชานมนุกมฺปกาฯ

๒๑๑ ตสฺมา หิ เน นมเสยฺย,
สกฺกเรยฺย จ ปณฺฑิโต;
อเนฺนน อโถ ปาเนน,
วเตฺถน สยเนน จฯ

สาธุชน-นิเทฺทส

๒๑๒. กาย-กมฺมํ สุจิ เตสํ,
วาจา-กมฺมํ อนาวิลํ;
มโน-กมฺมํ สุจิ-สุทฺธํ,
ตาทิสา สุชนา นราฯ

๒๑๓. เสฏฺฐ-วิตฺตํ สุตํ ปญฺญา,
สทฺธนํ สตฺตธา โหตฺติ;
สทฺธา สีลํ สุตํ จาโค,
ปญฺญา เจว หิโรตฺตปฺปํฯ

๒๑๔. สทฺธมฺมาปิ จ สเตฺตว,
สทฺธา หิรี จ โอตฺตปฺปํ;
พาหุสฺสจฺจํ ธิโร เจว,
สติ ปญฺญา จ อิเจฺจวํฯ

๒๑๕. หิรี-โอตฺตปฺป-สมฺปนฺนา ,
สุกฺตฺก-ธมฺม-สมาหิตา;
สโนฺต สปฺปุริสา โลเก,
เทว-ธมฺมาติ วุจฺจเรฯ

๒๑๖. สโทฺธ หิริมา โอตฺตปฺปี,
วีโร ปโญฺญ ส-คารโว;
ภโพฺพ อาปชฺชิตุํ พุทฺธิํ,
วิรูฬฺหิญฺจ วิปุลฺลตํฯ

๒๑๗. โย เว กตญฺญู กต-เวทิ ธีโร,
กลฺยาณ-มิโตฺต ทฬฺหอ-ภโตฺต จ โหติ;
ทุกฺขิตฺตสฺส สกฺกจฺจํ กโรติ กิจฺจํ,
ตถาวิธํ สปฺปุริสํ วทนฺติฯ

๒๑๘. มาตา-เปตฺติ-ภรํ ชนฺตุํ,
กุเล เชฏฺฐาปจายินํ;
สณฺหํ สขิล-สมฺภาสํ,
เปสุเณยฺปปหายินํฯ

๒๑๙. มเจฺฉร-วินเย ยุตฺตํ,
สจฺจํ โกธาภิตุํ นรํ;
ตํ เว เทวา ตาวติํสา,
อาหุ สปฺปุริโส อิติฯ

๒๒๐. อ-ปฺปมาเทน มฆวา,
เทวานํ เสฏฺฐตํ คโต;

อ-ปฺปมาทํ ปสํสนฺติ,
ปมาโท ครหิโต สทาฯ

๒๒๑ ทานํ สีลํ ปริจฺจาคํ,
อาชฺชวํ มทฺทวํ ตปํ;
อ-โกธํ อ-วิหึสญฺจ,
ขนฺตีจ อ-วิโรธนํฯ

๒๒๒ นิเจฺจเต กุสเล ธเมฺม,
ฐิเต ปสฺสามิ อตฺตนิ;
ตโต เม ชายเต ปีติ,
โสมนสฺสญฺจนปฺปกํฯ

๒๒๓ นนุ เตเยว สนฺตา โน,
สาครา น กุลาจลา;
มนํปิ มริยาทํ เย,
สํวเฏฺฏปิ ชหนฺติ โนฯ

๒๒๔ น ปุปฺผ-คนฺธ ปฏิวาตเมติ,
น จนฺทนํ ตคฺคร มลฺลิกา วา;
สตญฺจ คนฺธ ปฏิวาตเมติ,
สพฺพา ทิสา สปฺปุริโส ปวายติฯ

๒๒๕ ยตฺปิ โลก-หิตา สตฺตา,
สูริโย จนฺทิมา อปิ;
อตฺถํ ปสฺส คมิสฺสนฺติ,
นิยโม เกน ลงฺฆเตฯ

๒๒๖ สตฺถา เทว-มนุสฺสานํ,
วสี โสปิ มุนิสฺสโร;
คโตว นิพฺพุตึ สเพฺพ,
สงฺขารา น หิ สสฺสตาฯ

๒๒๗ จเรยฺย กุสลํ สพฺพํ,
สิวํ นิพฺพานมาวหํ;
สเรยฺยอ อ-นิจฺจํ ขนฺธํ,
นิพฺพิทา-ญาณ-โคจรํฯ

๒๒๘ ยาตานุยายี จ ภวาหิ มาณว,
อลฺลญฺจ ปาณึ ปริวชฺชยสฺสุ;
มา จสฺสุ มิเตฺตสุ กทาจิ ทุพฺภิ,
มา จ วสํ อ-สตีนํ คจฺฉฯ

๒๒๙ อ-สนฺธวํ นาปิ จ ทิฏฺฐ-ปุพฺพํ,
โย อาสเนนาปิ นิมนฺตเยยฺย;

ตเสฺสว อตฺถํ ปุริโส กเรยฺย,
ยาตานุยายีติตมาหุปณฺฑิตาฯ

๒๓๐ ยเสฺสกรตฺติปิ ฆเร วเสยฺย,
ยตฺถนฺน-ปานํ ปุริโส ลเภยฺย;
น ตสฺส ปาปํ มนสาปิ จิเนฺตยฺย,
อ-ทุพฺภ-ปาณิ ทหเต มิตฺต-ทุโพฺภฯ

ตตีย สาธุนร

๒๓๑ ยสฺส รุกฺขสฺส ฉายาย,
นิสีเทยฺย สเยยฺย วา;
น ตสฺส สาขํ ภเญฺชยฺย,
มิตฺต-ทุโพฺภ หิ ปาปโกฯ

จตุตฺถ สาธุนร

๒๓๒ ปุณฺณํปิ เจ มํ ปถวิํ ธเนน,
ทชฺชิตฺถิยา ปุริโส สมฺมตาย;
สทฺธา ขณํ อติมเญฺญยฺย ตํปิ,
ตาสํ วสํ อ-สตีนํ น คเจฺฉฯ

๒๓๓ เอวํ โข ยาตํ อนุยายี โหติ,
อลฺลญฺจ ปาณิํ ทหเต ปุเนวํ;
อ-สตี จ สา โส ปน มิตฺตํ-ทุโพฺภ,
โส ธมฺมิโก โหหิ ชหสฺสุ อ-ธมฺมํฯ

กายขมนีย-นิเทฺทส

๒๓๔. อภิวาทน-สีลิสฺส ,
นิจฺจํ วุฑฺฒาปจายิโน;
จตฺตาโร ธมฺมา วฑฺฒนฺติ,
อายุ วโณฺณ สุขํ พลํฯ

๒๓๕. ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺมา อายุสฺสา, กตเม ปญฺจฯ สปฺปาย-การี โหติฯ สปฺปาเยจ มตฺตํ ชานาติฯ ปริณตฺตโภชี จ โหติฯ กาล-จารี จ, พฺรหฺม-จารีจฯ อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺมา อายุสฺสาติฯ

๒๓๖. ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺมา อายุสฺสา, กตเม ปญฺจฯ สปฺปาย-การี โหติฯ สปฺปาเยจ มตฺตํ ชานาติฯ ปริณตโภชีจโหติฯ สีลวาจ, กลฺยาณ มิโตฺตจฯ อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺมา อายุสฺสาติฯ

๒๓๗. ปญฺจ-สีลํ สมาทาย,
สมํ กตฺวา ทิเน ทิเน;
สติมา ปญฺญวา หุตฺวา,
จเร สพฺพิริยาปเถฯ

๒๓๘. ปญฺจิเม ภิกฺขเว จงฺกเม อานิสํสา, กตเม ปญฺจ, อทฺธานกฺขโม โหติฯ ปธานกฺขโม โหติฯ อปฺปาพาโธ โหติฯ อสิตํปีตํขายิตํสายิตํ สมฺมา ปริณามํ คจฺฉติฯ จงฺกมาธิคโต สมาธิ จิรฏฺฐิติโก โหติฯ อิเมโข ภิกฺขเว ปญฺจ จงฺกเม อานิ สํสาติฯ

๒๓๙. ปริสฺสาวน-ทานญฺจ ,
อาวาส-ทานเมว จ;
คิลาน-วตฺถุ-ทานญฺจ,
ทาตพฺพํ มนฺชาธิปฯ

๒๔๐. ภาตพฺพํ ชิณฺณกาวาสํ,
ปฏิสงฺขรณํ ตถา;
ปญฺจ-สีล-สมาทานํ,
กตฺวา ตํ สาธุ-รกฺขิตํ;
อุโปสโถปวาโส จ,
กาตโพฺพโปสเถ อิติฯ

๒๔๑. อติ-โภตฺตา โรค-มูลํ,
อายุกฺขยํ กโรติ เว;
ตสฺมา ตํ อติ-ภุตฺติํว,
ปริหเรยฺย ปณฺฑิโตฯ

๒๔๒. อ-ชิเณฺณ โภชนํ วิสํ,
ทุลฺลเทฺธ อ-วิจารเก;
ชิเณฺณ สุ-ลเทฺธ วิจาเร,

น วชฺชํ สพฺพ-โภชนํฯ

๒๔๓ จตฺตาโร ปญฺจ อาโลเป,
อาภุตฺวา อุทกํ ปิเว;
อลํ ผาสุ-วิหาราย;
ปหิตตฺตสฺส ภิกฺขุโนฯ

๒๔๔ มนุชสฺส สทา สติมโต,
มตฺตํ ชานโต ลทฺธ-โภชนํ;
ตนุกสฺส ภวนฺติ เวทนา,
สนิกํ ชีรติ อายุ ปาลยํฯ

๒๔๕ ครูนํ อฑฺฒ-โสหิจฺจํ,
ลหูนํ นาติ-กิตฺติยา;
มตฺตา-ปมาณํ นิทฺทิฏฺฐํ,
สุขํ ชีรติ ตาวตาฯ

๒๔๖ โตยาภาเว ปิปาสตฺตา,
ขณา ปาเณหิ มุจฺจเต;
ตสฺมา สพฺพาสฺวตฺถาสุ,
เทยฺยํ วาริํ ปิปาสเยฯ

๒๔๗ สีโตทกํ ปโย ขุทฺทํ,
ฆตเมเกกโส ทฺวิโส;
ติโสฺส สมคฺคมถ วา,
ปเค ปิตํ ยุวตฺตทํฯ

๒๔๘ อนฺนํ พฺรหฺมา รเส วิณฺหุ,
ภุตฺต เจว มเหสโร;
เอวํ ญตฺวาตุ โย ภุเญฺช,
อนฺน-โทสํ น ลิมฺปเตฯ

๒๔๙ ยตฺติกสฺสนฺติโม ภาโค,
ยํ จาโท มิค-มาสโช;
ตาวุโภ ยม-ทาฐาโขฺย,
ลฆฺวาหาโรว ชีวติฯ

๒๕๐ สตฺถานุกุล-จริยา ,
จิตฺตญฺญาวสวตฺตินา;
พุทฺธิ-รกฺขิลิตเตฺถน,
ปริปุณฺณํ รสายนํฯ

๒๕๐ อ-ชาติยา อ-ชาตานํ,
ชาตานํ วินิวตฺติยา;
โรคานํ โย วิธิ ทิโฏฺฐ,

ตํ สุขตฺถี สมาจเรฯ

๒๕๒. อาโรคฺยํ ปรมา ลาภา,
สนฺตุฏฺฐิ ปรมํ ธนํ;
วิสฺสาสา ปรมา ญาติ,
นิพฺพานํ ปรมํ สุขํฯ

ปกิณฺณก-นิเทฺทส

๒๕๓. กุมุทํ โก ปโพธยิ,
นาโถ รวินฺทุ ปณฺฑิโต;
กมลํ โก กุมุทํ โก,
นรปํ โก ปโพธยิฯ

๒๕๔. จิเตฺตน นิยฺยติ โลโก,
จิเตฺตน ปริกสฺสติ;
จิตฺตสฺส เอก-ธมฺมสฺส,
สเพฺพว วสมนฺวคูฯ

๒๕๕. สมโณ ราชานุราชา,
เสนาปติ มหา-มโตฺต;
ธมฺมโฎฺฐ ปณฺฑิโต ทิสฺวา,
ปจฺจกฺขตฺถํ น การิยาฯ

๒๕๖. ทีโป นว-ทิสํ เตโช,
น เหฎฺฐา จ ตถา สกํ;
ปร-วชฺชํ วิทู ปเสฺส,
สก-วชฺชํปิ ปสฺสตุฯ

๒๕๗. ส-ผลํ ปณฺฑิโต โลเก,
ส-การณํ วจํ ภเณ;
อ-การณํผลํ พาโล,
อิทํ อุภย-ลกฺขณํฯ

๒๕๘. ตสฺส วาจาย ชาเนยฺย,
กุฎิลํ พาล-ปณฺฑิตํ;
วาจา-รูปํ มิตฺตํ กเร,
วาจา-รูปํ ธุวํ ชเหฯ

๒๕๙. ทุจฺจินฺติตสฺส จินฺตา จ,
ทุพฺภาสิตสฺส ภาสนา;
ทุกฺกมฺมสฺส กตญฺจาติ,
เอตํ พาลสฺส ลกฺขณํฯ

๒๖๐. สุ-จินฺติตสฺส จินฺตา จ,
สุ-ภาสิตสฺส ภาสนา;
สุ-กมฺมสฺส กตญฺจาติ,
เอตํ ธีรสฺส ลกฺขณํฯ

๒๖๑. อ-นยํ นยติ ทุเมฺมโธ,
อ-ธุรายํ นิ-ยุญฺชติ;

ทุนฺนโย เสยฺยโส โหติ,
สมฺมา วุโตฺต ปกุปฺปติ;
วินยํ โส น ชานาติ,
สาธุ ตสฺส อ-ทสฺสนํฯ

๒๖๒. นยํ นยติ เมธาวี,
อ-ธุรายํ น ยุญฺชติ;
สุ-นโย เสยฺยโส โหติ,
สมฺมา วุโตฺต น กุปฺปติ;
วินยํ โส ปชานาติ,
สาธุ เตน สมาคโมฯ

๒๖๓. อ-นายกา วินสฺสนฺติ,
นสฺสนฺติ พหุ-นายกา;
ถี-นายกา วินสฺสนฺติ,
นสฺสนฺติ สุสุ-นายกาฯ

๒๖๔. เชโฏฺฐ กเมฺมสุ นีจานํ,
ชานํชานํว อาจเร;
อ-ชาเนวํ กเร ชานํ,
นีโจ เอติ ภยํ ปิยํฯ

๒๖๕. กมฺมํ ทุชฺชน-สารุปฺปํ,
ทุธา สุชน-สารุปฺปํ;
ทุชฺชนํ เตสุ ทุกฺกเมฺม,
สุ-กเมฺม สุชนํ อิเจฺฉฯ

๒๖๖. ปณฺฑิโต เวรี พาโล จ,
ทุชฺชโย พาล-เวริโต;
ปณฺฑิตํ-เวรี ปมาเทน,
น ตํ ชโย หิ สพฺพทาฯ

๒๖๗. คุยฺหสฺส หิ คุยฺหเมว สาธุ,
น หิ คุยฺหสฺส ปสตฺถมาวิ-กมฺมํ;
อ-นิปฺผนฺนตาย สเหยฺย ธีโร,
นิปฺผนฺนโตฺถว ยถา-สุขํ ภเณยฺยฯ

๒๖๘. คุยฺหมตฺถํ น วิวเรยฺย,
รเกฺขยฺย นํ ยถา นิธิํ;
น หี ปาตุกโต สาธุ,
คุโยฺห อโตฺถ ปชานตาฯ

๒๖๙. ถิยา คุยฺหํ น สํเสยฺย,
อ-มิตฺตสฺส จ ปณฺฑิโต;

โย จามิเสน สํหีโร,
หทย-เตฺถโน จ โย นโรฯ

๒๗๐. วิวิจฺจ ภาเสยฺย ทิวา รหสฺสํ,
รตฺตึ คิรํ นาติ-เวลํ ปมุเญฺจ;
อุปสฺสุติกา หิ สุณนฺติ มนฺตํ,
ตสฺมา หิ มโนฺต ขิปฺปมุเปติ เภทํฯ

๒๗๑. น ปกาสติ คุยฺหํ โย,
โส คุยฺหํ ปฏิคุยฺหติ;
ภเยสุ น ชเห กิเจฺจ,
สุ-มิโตฺตนุจโร ภเวฯ

๒๗๒. กโรติ ทุกฺกรํ สาธุํ,
อุชุํ ขมติ ทุกฺขมํ;
ทุทฺททํ สามํ ททาติ,
โย สุ-มิโตฺต หเว ภเวฯ

๒๗๓. ปิย-วาจา สทา มิโตฺต,
ปิย-วตฺถุํ น ยาจนา;
อิจฺฉาคเตน ทาเนน,
สุ-ทโฬฺห สุ-ปฺปิโย หเว;
ตทงฺคโต จ หีเนน,
อ-ปฺปิโย ภิชฺชโน ภเวฯ

๒๗๔. เทหีติ ยาจเน หิรี,
สิรี จ กาย-เทวตา;
ปลายนฺติ สิริจฺฉิโต,
น ยาเจ ปร-สนฺตกํฯ

๒๗๕. สฺวาโน ลทฺธาน นิมฺมํสํ,
อฏฺฐึ ตุโฏฺฐ ปโมทติ;
สกนฺติกํ มิคํ สีโห,
หิตฺวา หตฺถึนฺธาวติฯ

๒๗๖. เอวํ ฉนฺทานุรูเปน,
ชโน อาสีสเต ผลํ;
มหา ฉนฺทา มหนฺตํว,
หีนํว หีน-ฉนฺทกาฯ

๒๗๗. นานา-ฉนฺทา มหาราช,
เอกาคาเร วสามเส;
อหํ คาม-วรํ อิเจฺฉ,
พฺราหฺมณี จ ควํ สตํฯ

๒๗๘. สุโตฺต จ อาชญฺญ-รถํ,
กญฺญา จ มณิ-กุณฺฑลํ;
ยา เจสา ปุณฺณกา ชมฺมี,
อุชุกฺขลํภิ-กงฺขติฯ

๒๗๙. ฐานํ มิเตฺต ธเน กเมฺม,
สตฺสฺสาเห สุ-ลพฺภิตํ;
ตํ ทพฺหํ ทุกฺกรํ กเร,
ปญฺญา-สติ-สมาธินาฯ

๒๘๐. เภสเชฺช วิหิเต สุทฺธ,
พุทฺธาทิ-รตนตฺตเย;
ปสาทมาจเร นิจฺจํ,
สชฺชเน ส-คุเณปิ จฯ

๒๘๑. ราชา รเฏฺฐน ธาตุโส,
พาโล ปาเปหิ ทุมฺมโน,
อลงฺกาเรน อิตฺถีปิ,
กาเมหิ จ น ตปฺปติฯ

๒๘๒. อปฺปิโจฺฉ จ ธุตเงฺคน,
อารโทฺธ วีริเยน หิ;
วิสารโท ปริสาย,
ปริจฺจาเคน ทายโก;
สวเนน สุ-ธมฺมํปิ,
น ตปฺปติว ปณฺฑิโตฯ

๒๘๓. เชฏฺฐสฺส สิตํ หสิตํ,
มชฺฌสฺส มธุรสฺสรํ;
โลเก อํส-สิโร-กมฺปํ,
ชมฺมสฺส อป-หสฺสิตํ;
เอเตสํ อติ-หสฺสิตํ,
หาโส โหติ ยถากฺกมํฯ

๒๘๔. นตฺถิ ทุเฏฺฐ นโย อตฺถิ,
น ธโมฺม น สุ-ภาสิตํ;
นิกฺกมํ ทุเฏฺฐ ยุเญฺชยฺย,
โส หิ สพฺภึ น รญฺชติฯ

๒๘๕. ทุลฺลภํ ปกตึ วาจํ,
ทุลฺลโภ เขมโก สุโต;
ทุลฺลภา สทิสี ชายา,
ทุลฺลโภ ส-ชโน ปิโยฯ

๒๘๖ ธโช รถสฺส ปญฺญาณํ,
ธูโม ปญฺญาณมคฺคิโน;
ราชา รฏฺฐสฺส ปญฺญาณํ,
ภตฺตา ปญฺญาณมิตฺถิยาฯ

๒๘๗ ทุนฺนาริยา กุลํ สุทฺธํ,
ปุโตฺต นสฺสติ ลาลนา;
สมิทฺธิ อ-นยา พนฺธุ,
ปวาสา มทนา หิรีฯ

๒๘๘ มาตา ปิตา จ ปุตฺตานํ,
โนวาเท พหุ-สาสนฺนํ;
ปณฺฑิตา มาตโร อปฺปํ,
วเทยฺยุํ วชฺช-ทีปนํฯ

๒๘๙ ลาฬเย ปญฺจ-วสฺสานิ,
ทส-วสฺสานิ ตาฬเย;
ปเตฺต ตุ โสฬเส วเสฺส,
ปุตฺตํ มิตฺตํวทาจเรฯ

๒๙๐ ลาลเน ธีตรํ โทสา,
ปาลเน พหโว คุณา;
ธีตุยา กิริยํ นิจฺจํ,
ปสฺสนฺตุ สุฏฺฐุ มาตโรฯ

อิติ ปกิณฺณก-นิเทฺทโส นาม

สตฺตมา ปริเจฺฉโทฯ

สีล-นิเทฺทส

๒๙๑ ปมาทํ ภยโต ทิสฺวา,
อ-ปฺปมาทญฺจ เขมโต;
ภาเวถ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ,
เอสา พุทฺธานุสาสนีฯ

๒๙๒ หีเนน พฺรหฺม-จริเยน,
ขตฺติเย อุปปชฺชติ;
มชฺฌิเมน จ เทวตฺตํ,
อุตฺตเมน วิ-สุชฺฌติฯ

ก. นคเร พนฺธุมติยา,
พนฺธุมา นาม ขตฺติโย;
ทิวเส ปุณฺณมาย โส,
อุปคจฺฉิ อุโปสถํฯ

ข. อหํ เตน สมเยน,
คุมฺภ-ทาสี อหํ ตหึ;
ทิสฺวา ส-ราชกํ เสนํ,
เอวาหํ จินฺตยึ ตทาฯ

ค. ราชาปิ รชฺชํ ฉฑฺฑตฺวา,
อุปคจฺฉิ อุโปสถํ;
ส-ผลํ นูน ตํ กมฺมํ,
ชน-กาโย ปโมทิโตฯ

ฆ. โยนิโส ปจฺจเวกฺขิตฺวา,
ทุคฺคจฺจญฺจ ทลิทฺทตํ;
มานสํ สมฺปหํสิตฺวา,
อุปคจฺฉิมุ โปสถํฯ

ง. อหํ อุโปสถํ กตฺวา,
สมฺมา-สมฺพุทฺธสาสเน;
เตน กมฺมน สุ-กเตน,
ตาวตึสํ อคจฺฉหํฯ

จ. ตตฺถ เม สุ-กตํ พฺยมฺหํ,
อุพฺภ-โยชนมุคฺคตํ;
กูฏาคาร-วรูเปตํ,
มหาสนสุ-ภูสิตํฯ

ฉ. อจฺฉรา สต-สหสฺสา,
อุปติฏฺฐนฺติ มํ สทา;

อเญฺญ เทเว อติกฺกมฺม,
อติโรจามิ สพฺพทาฯ

ช. จตุสฏฺฐิ-เทว-ราชูนํ ,
มเหสิตฺตมการยึ;
เตสฏฺฐิ-จกฺกวตฺตินํ,
มเหสิตฺตมการยึฯ

ฌ. สุวณฺณ-วณฺณา หุตฺวาน,
ภเวสุ สํสรามหํ;
สพฺพตฺถ ปวรา โหมิ,
อุโปสถสฺสิทํ ผลํฯ

ญ. หตฺถิ-ยานํ อสฺส-ยานํ,
รถ-ยานญฺจ สิวิกํ;
ลภามิ สพฺพเมตมฺปิ,
อุโปสถสฺสิทํ ผลํฯ

ฎ. โสณฺณ-มยํ รูปิ-มยํ,
อโถปิ ผลิกา-มยํ;
โลหิตงฺค-มยเญฺจว,
สพฺพํ ปฏิลภามหํฯ

ฐ. โกเสยฺย-กมฺพลิยานิ ,
โขม-กปฺปาสิกานิ จ;
มหคฺฆานิ จ วตฺถานิ,
สพฺพํ ปฏิลภามหํฯ

ฑ. อนฺนํ ปานํ ขาทนียํ,
วตฺถํ เสนาสนานิ จ;
สพฺพเมตํ ปฏิลเภ,
อุโปสถสฺสิทํ ผลํฯ

ฒ. วร-คนฺธญฺจ มาลญฺจ,
จุณฺณกญฺฉ วิเลปนํ;
สพฺพเมตํ ปฏิลเภ,
อุโปสถสฺสิทํ ผลํฯ

ณ. กูฏาคารญฺจ ปาสาทํ,
มณฺฑปํ หมฺมิยํ คุหํ;
สพฺพเมตํ ปฏิลเภ,
อุโปสถสฺสิทํ ผลํฯ

ต. ชาติยา สตฺต-วสฺสาหํ,
ปพฺพชึ อน-คาริยํ;

อฑฺฒ-มาเส อ-สปฺปเตฺต,
อร หตฺตํ อปาปุณิํฯ

ถ. กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ,
ภวา สเพฺพ สมูหตา;
สพฺพาสว-ปริกฺขีณา,
นตฺถิ ทานิ ปุน-พฺภโวฯ

ท. เอก-นวุติโต กเปฺป,
ยํ กมฺมมกริํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ,
อุโปสถสฺสิทํ ผลํฯ

ธ. สฺวาคตํ วต เม อาสิ,
มม พุทฺธสฺส สนฺติเก;
ติโสฺส วิชฺชา อนุ-ปตฺตา,
กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

น. ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส,
วิโมกาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬฺาภิญฺญา สจฺฉิกตา,
กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๒๙๗ ญาตีนญฺจ ปิโย โหติ,
มิเตฺตสุ จ วิโรจติ;
กายสฺส เภทา สุ-คติํ,
อุปปชฺชติ สีลวาฯ

๒๙๘ นิพฺพานํ ปตฺถยเนฺตน สมาทินฺนํ,
ปญฺจ-สีลมฺปิ อธิ-สีลํ;
ทส-สีลมฺปิ อธิ-สีลเมวฯ

ก. นคเร จนฺทวติยา,
ภฏโก อาสหํ ตทา;
ปร-กมฺมายเน ยุโตฺต,
ปพฺพชฺชํ น ลภามหํฯ

ข. มหนฺธการ-ปิหิตา ,
ติวิธคฺคีหิ ฑยฺหเร;
เกน นุโข อุปาเยน,
วิ-สํยุโตฺต ภเว อหํฯ

ค. เทยฺยธโมฺม จ เม นตฺถิ,
ภฏโก ทุกฺขิโต อหํ;
ยํ นูนาหํ ปญฺจ-สีลํ,

รเกฺขยฺยํ ปริปูรยํฯ

ฆ. อโนมทสฺสิสฺส มุนิโน,
นิสโภ นาม สาวโก;
ตมหํ อุปสงฺกมฺม,
ปญฺจ-สิกฺขาปทคฺคหิํฯ

ง. วสฺส-สต-สหสฺสานิ ,
อายุ วิชฺชติ ตาวเท;
ตาวตา ปญฺจ-สีลานิ,
ปริปุณฺณานิ โคปยิํฯ

จ. มจฺจุ-กาลมฺหิ สมฺปเตฺต,
เทวา อสฺสาสยนฺติ มํ;
รโถ สหสฺส-ยุโตฺต เต,
มาริสสฺส อุปฏฺฐิโตฯ

ฉ. วตฺตเนฺต จริเม จิเตฺต,
มม สีลํ อนุสฺสริํ;
เตน กเมฺมน สุ-กเตน,
ตาวติํสํ อคจฺฉหํฯ

ช. ติํสขตฺตุญฺจ เทวิโนฺท,
เทว-รชฺชมการยิํ;
ทิพฺพ-สุขํ อนุภวิํ,
อจฺฉราหิ ปุรกฺขโตฺตฯ

ฌ. ปญฺจ-สตฺตติขตฺตุ-ญฺจ ,
จกฺกวตฺตี อโหสหํ;
ปเทส-รชฺชํ วิปุลํ,
คณนาโต อ-สงฺขยํฯ

ญ. เทว-โลกา จวิตฺวาน,
สุกฺก-มูเลน โจทิโต;
ปุเร เวสาลิยํ ชาโต,
มหา-กุเล สุ-อฑฺฒเกฯ

ฎ. วสฺสูปนายิเก กาเล,
ทิพฺพเนฺต ชิน-สาสเน;
มาตา จ เม ปิตา เจว,
ปญฺจ-สิกฺขาปทคฺคหุํฯ

ฏ. สห สุตฺวานหํ สีลํ,
มม สีลํ อนุสฺสริํ;
เอกาสเน นิสีทิตฺวา,

อรหตฺตมปาปุณึฯ

๗. ชาติยา ปญฺจ-วเสฺสน,
อรหตฺตมปาปุณึ;
อุปสมฺปาทยิ พุโทฺธ,
คุณมญฺญาย จกฺขุมาฯ

๘. ปริปุณฺณานิ โคเปตฺวา,
ปญฺจ-สิกฺขาปทานหํ;
อ-ปริเมยฺยิโต กเปฺป,
วินิปาตํ น คจฺฉหํฯ

๙. สฺวาหํ ยสมนุภวึ,
เตสํ สีลาน วาหสา;
กปฺป-โกฏิปิ กิเตฺตโนฺต,
กิตฺตเย เอก-เทสกํฯ

๑๐. ปญฺจ-สีลานิ โคเปตฺวา,
ตโย เหตู ลภามหํ;
ทีฆายุโก มหา-โภโค,
ติกฺข-ปโญฺญ ภวามหํฯ

๑๑. สํกิเตฺตโนฺต จ สเพฺพสํ,
อธิ-มตฺตญฺจ โปริสํ;
ภวาภเว สํสริตฺวา,
เอเต ฐาเน ลภมหํฯ

๑๒. อ-ปริเมยฺย-สีเลสุ ,
วตฺตนฺตา ชิน-สาวกา;
ภเวสุ ยทิ รเชฺชยฺยุํ,
วิปาโก กีทิโส ภเวฯ

๑๓. สุ-จิณฺณํ เม ปญฺจ-สีลํ,
ภฏเกน ตปสฺสินา;
เตน สีเลนหํ อชฺช,
โมจยึ สพฺพ-พนฺธนาฯ

๑๔. อ-ปริเมยฺยิโต กเปฺป,
ปญฺจ-สีลานิ โคปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ,
ปญฺจ-สีลานิทํ ผลํฯ

๑๕. ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส,
วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬาภิญฺญา สจฺฉิกตา,

กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

ก. ตํ นมสฺสนฺติ เต วิชฺชา,
สเพฺพ ภูมา จ ขตฺติยา;
จตฺตาโร จ มหา-ราชา,
ติทสา จ ยสสฺสิโน;
อถ โก นาม โส ยโกฺข,
ยํ ตฺวํ สกฺก นมสฺสสิฯ

ข. มํ นมสฺสนฺติ เต-วิชฺชา,
สเพฺพ ภูมา จ ขตฺติยา;
จตฺตาโร จ มหา-ราชา,
ติทสา จ ยสสฺสิโนฯ

ค. อหญฺจ สีล-สมฺปเนฺน,
จิรรตฺต-สมาหิเต;
สมฺมา ปพฺพชิเต วเนฺท,
พฺรหฺม-จริย ปรายเนฯ

ฆ. เย คหฏฺฐา ปุญฺญ-กรา,
สีลวโนฺต อุปาสกา;
ธเมฺมน ทารํ โปเสนฺติ,
เต นมสฺสามิ มาตลิฯ

ง. เสฏฺฐา หิ กิร โลกสฺมิํ,
เย ตฺวํ สกฺก นมสฺสสิ;
อหมฺปิ เต นมสฺสามิ,
เย นมสฺสสิ วาสวฯ

๑. ปาลิตเตฺถรนาเคน ,
วิสุทฺธารามวาสินา;
สุติจฺฉิตานมตฺถาย,
กตา นรทกฺขทีปนีฯ

๒. ปุพฺพาจริย-สีหานํ ,
อาลมฺพิตฺวาน นิสฺสยํ;
ปาลิโต นาม โย เถโร,
อิมํ คนฺถ สุ-เลขนี;
สุนฺทรเมว ปสฺสิตุํ,
ยุเญฺชยฺยาถีธ สาธเวฯ

‘‘ฉปฺปทิกา’’ฯ

๓. อิมํ คนฺถํ วาจุคฺคโต,
สเจ ภวสิ มาณว;

ปุณฺณมายํ ยถา จนฺโท,
อติ-สุโทฺธ วิโรจติ;
ตเถว ตฺวํ ปุณฺณ-มโน,
วิโรจ สิริยา ธุวํฯ

๔. สุ-นิฎฺฐิโต อยํ คนฺโถ,
สกฺกราเช ทฌมฺผิเย;
โปฎฺฐปาทมฺหิ สูรมฺหิ,
กาลปเกฺข จตุทฺทสึฯ

๕. สญฺจิเตตํ มยา ปุญฺญํ,
ตํ-กเมฺมน วเรน จ;
จิรํ ติฎฺฐตุ สทฺธโมฺม,
อ-เวรา โหนฺตุ ปาณิโนฯ

๖. อิมํ คนฺถํ ปสฺสิตฺวาน,
โหนฺตุ สเพฺพปิ ชนฺตุโน;
สุขิตา ธมฺมิกา ญาณี,
ธมฺมํ ปาเลตุ ปตฺถิโวฯ

๗. นิพฺพานํ ปตฺถยเนฺตน,
สีลํ รกฺขนฺตุ สชฺชนา;
ญตฺวา ธมฺมํ สุขาวหํ,
ปาปุณนฺตุ อนาสวํฯ

๘. อฎฺฐ-กณฺฑ-มณฺฑิตาย ,
ทกฺขย อตฺถ-ทีปโก;
นร-สาโร อยํ คนฺโถ,
จิร-กาลํ ปติฎฺฐตุฯ

๙. ยาวตา จนฺท-สูริยา,
นาคเจฺฉยฺยุํ มหี-ตเล;
ปโมทิตา อิมํ คนฺถํ,
ทิสฺสนฺตุ นย-โกวิทาฯ

๑๐. สมฺมา ฉเนฺทนิมํ คนฺถ,
วาเจนฺตา ปริยาปุณา;
ปสเนฺนนานายาเสน,
ปตฺวา สุเขน โกวิทํฯ

๑๑. จนฺทาทิจฺจาว อากาเส,
พหุสฺสุเตหิ สมฺปทา;
วิเสส-ปุคฺคลา หุตฺวา,
ปโปฺปนฺตุ อมตํ ปทํฯ

๑๒. อุกฺกฏฺฐ-ธมฺม-ทาเนน ,
ปาปุเณยฺยมนุตฺตรํ;
ลิงฺค-สมฺปตฺติ-เมธาวี,
ตกฺกี-ปญฺญา สุ-เปสลีฯ

นรทกฺข โฌมนา อาสีส

๓. คาถา

๑. ปาลิโต ปาพิยา เฉโก,
ตฺวํสิ คมฺภีร-ญาณวา;
ปาลิยาว ปาลิตสฺส,
ททามิทานิ โภ อหํฯ

๒. ทกฺขาววาเทสุ กุสโล,
ปาลิโต สาสนนฺธรี;
ปิฏเกสุ อโชฺฌคายฺห,
นรทกฺขํภิสงฺขรีฯ

๓. สุต-ธเรน รจิตํ,
เอตํ สาร-คเวสิโน;
อตนฺทิกา สุ-ทกฺขนฺตุ,
อคฺคคฺค-สาสเน รตาฯ

นรทกฺข โฌมนา อาสีส

๒. คาถา

๑. ญํ ปาลิโตธ ชาโต โย,
เถโร โส อพฺภุโตว ญํ;
ญํ มหา-ปาลิโต สโนฺต,
นิกาย-ปาลิโต จ ญํฯ

๒. ญํ นร-ทกฺข-คนฺถํ ยํ,
โสวกา นร-ทกฺข-ทํ;
นรา ทกฺขนฺตุ สมฺมา จ,
ทกฺขตฺตํ ปาปุณนฺตุ ญํฯ